

<https://doi.org/10.53656/str2025-2s-3-teo>

ТЕОРЕТИЧЕН МОДЕЛ ЗА ИНТЕРДИСЦИПЛИНАРНОСТ В ОБУЧЕНИЕТО ПО БАСКЕТБОЛ В ПРОФЕСИОНАЛНАТА ПОДГОТОВКА ПО ФИЗИЧЕСКО ВЪЗПИТАНИЕ И СПОРТ

Проф. д-р Ирен Пелтекова

Софийски университет „Св. Климент Охридски“

Резюме. Настоящата статия разглежда възможностите за разработване на стратегическа методология, касаеща взаимовръзката между преподаване и използване на иновативни образователни технологии при обучението по баскетбол за студенти бъдещи педагози по физическо възпитание и спорт. Предлага се за пример авторски теоретичен модел за обучение по методика на преподаване на баскетбол, който допринася за повишаване нивото на компетенции на студентите – дигитални и професионални. Структурата на теоретичния модел за обучението по баскетбол със студентите се определи от три елемента: цели, методи и учебно съдържание. На анализ са подложени методическа литература по баскетбол и резултати от анкетно проучване на обратна връзка за измерване удовлетвореността на студенти, участвали в обучението. Установи се, че при обучението по физическо възпитание и спорт образователните технологии се използват основно по отношение на начините на преподаване, изпитване и обратна връзка между преподавател и студент. Студентите поставят отлична оценка на проведения курс и са с високо ниво на удовлетвореност след обучението.

Ключови думи: стратегии; иновации; удовлетвореност; спортни педагози; студенти

Увод

Интердисциплинарността в спортната наука обхваща широк спектър от науки при подготовката на състезатели във всички възрастови групи. От дълги години има взаимосвързаност между спорта и други научни дисциплини, които са довели до създаването на отделни сектори и дори професионални длъжности. Примери за такава интердисциплинарност намираме в спортната психология, спортната педагогика, спортната медицина, социологията на

спорт, спортната етика, биомеханиката на физически упражнения, спортната журналистика, статистика и др.

Съвременните изисквания към университетските преподаватели несъмнено са насочени към развиване на интердисциплинарни компетенции както от страна на самите тях, така и от страна на студентите. В този смисъл, интердисциплинараността се откроява като процес на модернизация в съвременното общество. Влиянието на нови технологии не подминава спорта, като може да се каже, че спортът също стимулира развитието на специализирани за него технологии. Същото важи и за професионалната подготовка на студентите и преподавателите, която става пряко свързана с използването на технологиите в образованието.

В последните години се налага така наречената тенденция Science, Technology, Society (STS) – наука, технологии, общество. Интердисциплинарният подход в обучението се предполага от различни фактори: мобилен интернет; облачни ресурси; иновативни материали. Спецификата му се очертава чрез гъвкавостта на платформите, модулност, технологията „стриймिंग“, комуникацията преподавател – студент и др. (Neminska 2015).

Физическата активност, извършвана чрез специфични упражнения, е позната на човека от хилядолетия, независимо дали се използва за оцеляване, военна подготовка, естетическо съвършенство, поддържане на здравето и физическото развитие или за високи спортни резултати. Физическото възпитание е неделима част от образованието и като цяло, играе голяма роля за формирането на способни и компетентни млади хора, които трябва да удовлетворят високите изисквания на съвременното общество. „Много правителства регулират развитието на физическото възпитание и спорта в своите държави, като го използват за основа при цялостното изграждане на индивида“ (Osorio Castillo & Contreras Jauregui 2022). Физическото възпитание, разглеждано като педагогическа дисциплина, използва общи и специфични методи, средства, принципи и стратегии за учене, които му позволяват да влияе на физическото развитие, двигателните качества, психическата устойчивост и морално-волевите качества, превръщайки го в незаменим фактор за цялостно обучение на човека не само докато е млад, но и през целия му живот. Но всичките „специфики на учебния предмет физическо възпитание и спорт не го отдалечават или изолират от нововъведенията в нормите и изисквания на българското образование“ (Boeva 2023).

В документите на Министерството на науката и образованието в Република България е посочено, че към задължителната област на учебното съдържание в учебната програма по физическо възпитание и спорт за общообразователната подготовка на учениците се изисква придобиване на знания, умение и отношение към спортните игри – баскетбол, волейбол, футбол и хандбал. Съответно спортните педагози трябва да имат задълбочени знания и умения по тези дисциплини.

Баскетболът, със своята 133-годишна история, се превръща в бързо развиваща се индустрия, която има все по-голяма нужда от научно подготвени професионални специалисти както в треньорския сектор, така и в училищното образование по физическо възпитание и спорт. В годините не само у нас, но и по целия свят спортът е доказал образователния си характер. Баскетболната игра се е превърнала в подходящ инструмент не само за развиване и подобряване на двигателните способности, но и за насърчаване на сътрудничество, формиране на възгледи, които са насочени към солидарност и ограничаване на расови и дискриминационни течения. Традиционната образователна практика на преподаване на баскетбол има проблеми и те се разглеждат от години от много баскетболни специалисти в света, като резултатите от проучванията са представени в безброй научни списания.

Методология

Цел на настоящото изследване е да се създаде, апробира и анализира интердисциплинарен теоретичен модел по методика на обучение по баскетбол за студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“.

Обект на изследването е методиката на обучение по физическо възпитание и спорт във висшето образование.

Предмет на изследването е процесът на обучение по баскетбол, базиран на интердисциплинарността между новите технологии и методите на представяне на учебното съдържание при преподаването на дисциплината „Методика на обучение по баскетбол“.

Хипотеза: ако се приложи работещ теоретичен модел за обучение по баскетбол на студенти, бъдещи учители по физическо възпитание, би следвало да се очакват повишаване нивото на придобити компетенции – дигитални и професионални, и по-висока удовлетвореност на студентите от курса.

Изследвани лица: 18 студенти от двата пола, изучаващи баскетбол в специалност ФВС при Софийския университет „Св. Климент Охридски“.

Използвани изследователски методи: статистическите обобщения са извършени с помощта на първични данни, събрани чрез метода на допитване с помощта на оценъчен формуляр (въпросник) в „Гугъл формс“ (Google Forms), озаглавен „Методика на преподаване на баскетбол – анкета“, литературен анализ на баскетболна методическа и научна литература и педагогическо наблюдение през един семестър на учебната 2023/2024 г.

Анализ на резултатите

Настоящият анализ и обобщения са в резултат на изследване на група обучаеми студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“, взели участие в проведен лекционен курс по „Методика на преподаване на баскетбол“ към катедра „Начална училищна педагогика“ при Факултета по науки за обра-

зованието и изкуствата при Софийския университет „Св. Климент Охридски“. Курсът се организира и се провежда 15 поредни учебни години (от 2009). Общият брой на действително попълнени оценъчни карти е 18. Общият брой на студентите от курса е 37, но някои не са пожелали да попълнят изпратената им по имейл анкета. За съжаление, няма административни правила, които да регламентират задължителното участие на студенти в оценяването на учебен курс. Курсът е оценяван в областите: лектор, представяне на учебния материал и използване на нови технологии в обучението. Индикаторите за оценяване са от 1 до 6 и посочване на твърдение с петстепенна скала: „Категорично съм съгласен“, „Съгласен съм“, „Нямам мнение“, „Не съм съгласен“ и „Категорично не съм съгласен“.

Данните показват: средната възраст на студентите е 22,22 години; по пол студентите са разпределени по равно – 50% мъже и 50% жени; студентите от първи курс са 83,3% от курса, в който по учебен план се изучава учебната дисциплина; останалите студенти са от минали учебни години и те са съответно: 11,1% от втори курс и 5,6% от трети курс. Относно въпроса за посещаване на курса „Методика на преподаване на баскетбол“ („МП на баскетбол“) 61,1% посочват, че редовно са посещавали лекционния курс и практическите занимания, а 38,9% – че повече са посещавали практическите занимания. На въпроса „Очакванията съвпадат ли с трудността на курса“ – 88,9% от студентите посочват отговор „Да“, 5,6% – отговор „Не“, и 5,6% посочват „Нямам никакви очаквания за курса“. На въпрос „Намирате ли за полезни подобни анкетни проучвания“ – 55,6% отговарят с „Да“, 27,8% – с „Не мисля, че някой сериозно разглежда отговорите“, и 16,7% са отговорили с „Не мога да преценя“. Отговор „Не“ е с 0%.

На въпроса „Доколко сте съгласни или несъгласни със следните твърдения относно лекционния курс по МП на баскетбол?“ студентите отговарят по шест зададени твърдения (фигура 1):

– Темите на лекциите са по-разбираеми с включеното в тях дигитално представяне на материала.

– Учебният материал е систематизиран и има логическата последователност.

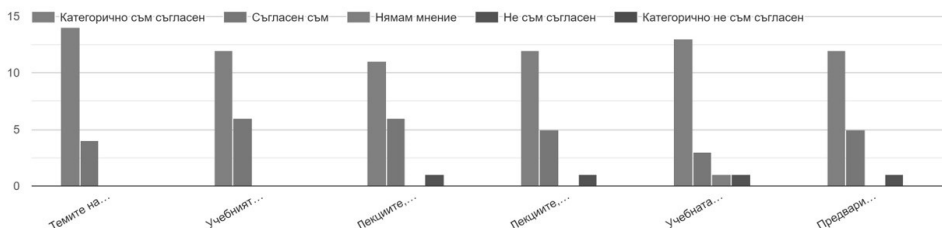
– Лекциите като брой за семестър са достатъчни.

– Лекциите бяха представени с модерни нагледни средства.

– Учебната зала е добре оборудвана технически.

– Предварително са изяснени критериите за оценяване.

Доколко сте съгласни или несъгласни със следните твърдения относно лекционния курс по МП на баскетбол?

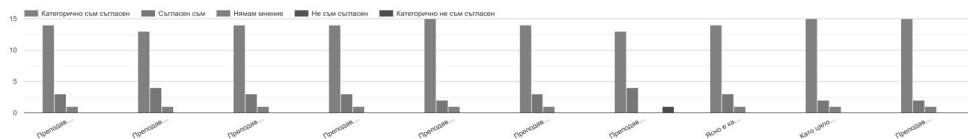
Фигура 1. Оценка на студенти за лекционния курс по МП на баскетбол

Основните изводи, които може да направим от това допитване, са: броят на лекциите е достатъчен, материалът е представен разбираемо с помощта на дигитални средства, систематизирано, в логична последователност и студентите са запознати предварително с критериите за оценяване; само един студент е посочил, че лекциите не са представени с модерни нагледни средства и залата не е добре технически оборудвана.

На въпроса „Доколко сте съгласни или несъгласни със следните твърдения относно преподавателските умения на водещия курса по МП на баскетбол?“ студентите отговарят по 10 зададени твърдения (фигура 2):

- Преподавателят преподаваше ефективно.
- Преподавателят отговаряше изчерпателно и ясно на въпросите ми.
- Преподавателят представя учебния материал с видеоматериал, разбираемо и интересно.
- Преподавателят използва подходящи примери за изясняване на учебния материал.
- Преподавателят създава приятна работна среда.
- Преподавателят стимулира задаването на въпроси и изразяване на собствено мнение.
- Преподавателят предизвика моя интерес.
- Ясно е какво се очаква от мен да науча по тази дисциплина.
- Като цяло, този преподавател допринесе за моето обучение.
- Преподавателят има достатъчно знания по баскетбол и умения за преподаване.

Доколко сте съгласни или несъгласни със следните твърдения относно преподавателските умения на водещия курса по МП на баскетбол?

Фигура 2. Оценка на студенти за преподавателските умения на водещия курса по МП на баскетбол

Основните изводи, които може да се направят от това допитване, са: преподавателят има умения да представи материала ефективно и интересно, представените видеопримери на баскетболни упражнения спомагат за по-доброто усвояване на материала, студентите са удовлетворени от получаваните отговори на свои въпроси и са стимулирани да взимат активно участие в лекционния курс. Като цяло, преподавателят има достатъчно баскетболни знания и умения, с което допринася в голяма степен за обучението на студентите по тази дисциплина. Важно е да се отбележи, че присъства отговор „Нямам мнение“ по всички зададени твърдения, а един студент обявява, че преподавателят не е успял да привлече неговия интерес към дисциплината.

При директното оценяване на курса – удовлетвореността от цялостното обучение по „Методика на преподаване на баскетбол“, реално има само високи оценки „много добър“ (5) от 16,7% студенти и „отличен“ (6) от 83,3% студенти. Може да се каже, че е постигната много висока удовлетвореност от курса според получената обратна връзка от студентите.

Резултати от прегледа на литературата

Установи се, че при обучението по физическо възпитание и спорт образователните технологии се използват основно по отношение на начините на преподаване, изпитване и обратна връзка между преподавател и студент. Очевидно е, че тази тенденция няма да намалява и представлява значително предизвикателство както за преподавателите и учителите по физическо възпитание и спорт, така и за студентите и учениците.

Прегледът на източници от научни изследвания показва, че технологиите, използвани за уроци по физическо възпитание и спорт, могат да подобрят двигателните и координационните умения и спомагат за повишаване нивото на мотивация на учениците за активно участие в часовете физическо възпитание и спорт (Modra, Domokos, & Petracovschi 2021; Robertson & Bearman 2022).

Литературният анализ на достъпна методическа баскетболна литература потвърждава факта, че в традиционното преподаване по баскетбол най-масово използваните методи са директна команда и поставяне на задачи за изпълнение. В подготовката се използват предварително заложен брой повторе-

ния и обем на работа, като това се смята за ключ към успеха. Баскетболните специалисти масово използват в обучението предварително подреждане на игровите ситуации в определена схема и не на последно място – дейностите винаги се извършват според определени стереотипи. Направените проучвания доказват, че тази методика на преподаване не постига оптимални граници на обучение, особено в училищния баскетбол. Баскетболните специалисти препоръчват преподаване, което да предизвика играча да разсъждава (Giménez & Sáenz-López 2002; Ibáñez Godoy 2000). Други методически указания за спортните игри са, че те трябва да предложат на играча игрови форми с прости правила, с по-малко играчи и в по-малко пространство, така че да се позволи приемственост на действията и по-големи възможности за конкретизация (Garganta 1997).

Структура на теоретичния модел на обучение по баскетбол

Структурата на теоретичния модел за обучението по баскетбол със студентите се определи от три елемента: цели, методи и учебно съдържание. В настоящия доклад се представя само част от теоретичния модел – целите, които се определят, като постигане на определена компетенции от студентите, която се осмисля на четири нива.

1. Дигитална компетенция – комбинация от знания и умения по отношение на използването на технологии, свързани с баскетболни платформи за съставяне на упражнения – статични и анимирани, използване на интелигентни тренировъчни платформи за развиване на двигателни качества, специфични за баскетболната игра, намиране, организиране, обработване и оценяване на баскетболна статистика, качване в облачно пространство на подготвени материали. Придобиване на умения за създаване на мултимедийни презентации. Знания за спазване и прилагане на специфични правила за сигурност, етика и авторски права.

2. Научна текстова компетенция – развиване на способността за възприемане и писане на научни текстове.

3. Баскетболна текстова компетенция – развиване на способността за възприемане на баскетболна текстова компетенция; развиване на способността за интерпретиране на научен баскетболен текст; развиване на способност за свързване на прочетеното със собствени знания; развиване на умения за свързване на получената информация за по-нататъшно мислене и практическо действие, писане на баскетболни текстове с практическа насоченост, развиване на способности за споделяне на написаното с адекватна терминология.

4. Социална баскетболна компетенция – развиване на умения за ефективно взаимодействие с различни по професия хора, възраст и в различна социална среда. Развиване на способности за решаване на възникнали конфликти в часа по физическо възпитание и спорт и по време на състезания. Развиване

на умения за подобряване на отношенията в училищна среда. Развиване на умения за работа както с деца със спортни заложби, така и с деца с двигателни затруднения.

Дискусия

Преподаването и изучаването на учебно съдържанието по дадена дисциплина може да се усъвършенства и ускори с помощта на технологиите в един по-дигитализиран сектор на висшето образование, стига да се създадат условия, да се предостави необходимата технология и преподавателите да могат да я използват максимално успешно в своята работа. Нужна е и предварителна подготовка и на студентите за работа с тези технологии. Действителността показва, че макар настоящите млади хора да са се родили в развит дигитален свят, не могат автоматично да се справят с новите технологии, прилагани в обучението им. За съжаление, недостигът на финансови средства в съчетание с бавното и консервативно отношение на държавни и ректорски ръководства забавят ускоряването на модернизацията на учебния процес чрез дигитални средства както на преподавателите, така и на студентите.

Заклучение

Предложеният теоретичен модел за интердисциплинираност при обучението по баскетбол потвърди своята ефективност, което се доказва с високата оценка за курса, дадена от студентите. Включването на интердисциплинарния подход при преподаването на баскетбол за студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“ привлича тяхното внимание и стимулира активността им по време на обучението и е добра основа за разработването на стратегия за разработване на стратегическа методология, касаеща взаимовръзката между преподаване и използване на иновативни образователни технологии при обучението по баскетбол.

Напредъкът в усвоените от студентите баскетболни знания на академично ниво създава условия за по-успешно интегриране на баскетболната игра сред учениците. Оптимизирането на обучението по баскетбол в училище носи със себе си необходимостта от актуализация на обучението на студенти в тяхната професионална подготовка. И в този смисъл интердисциплинарният подход на обучение по баскетбол за студенти от специалност „Физическо възпитание и спорт“ може да допринесе за осъвременяване на академичното преподаване. Завършилите спортнопедагогическо образование студенти трябва да са подготвени отлично, за да станат лидери в областта и да търсят нови кариерни предизвикателства в глобалното общество на 21. век.

Дигиталните умения на спортните педагози изискват непрекъснато развитие, което ги превръща в основна компетенция за учене през целия живот.

Благодарности и финансиране

Изследването е извършено за изпълнение на тематичен проект на тема „Разработване на образователни спортни карти за самостоятелно практикуване на баскетбол и позитивно здравно поведение“ от ФНИ към Софийския университет „Св. Климент Охридски“, Департамент по спорт с Договор № 80-10-11 от 29.03.2024 г.

ЛИТЕРАТУРА

- БОЕВА, С., 2023. Относно ключовите компетентности в учебно-възпитателния процес по физическо възпитание и спорт. *Pedagogika-Pedagogy*, vol. 95, no. 4s. ISSN 1314-8540. Available from: <https://doi.org/10.53656/ped2023-4s.07>.
- МОН, 2023. Учебни програми за физическо възпитание и спорт (общообразователна подготовка). Утвърдени със Заповед № РД09-2242/05.09.2023 г. на министъра на образованието и науката. Приложените учебни програми влизат в сила от учебната 2023/2024 година. (публ. 07.09.2023 г.)
- НЕМИНСКА, Р., 2015. Методи на интердисциплинарно обучение. *Българско списание за образование*, № 2. Available from: <https://www.elbook.eu/coment.php?bid=23>. [Viewed 2024-10-8].
- GARGANTA, J., 1997. Para un teoría de los juegos deportivos colectivos. EN GRAÇA, A. Y OLIVEIRA, J.: *La enseñanza de los juegos deportivos*, pp. 9 – 24. Barcelona: Paidotribo. ISBN 84-8019-299-2.
- GIMÉNEZ, F.J.& SÁENZ-LÓPEZ, P., 2002. Posibilidades metodológicas en la enseñanza del baloncesto. *Revista Clinic*. Nº 58 año XV. Editorial: A.E.E.B. Madrid; Depósito legal: M-26999-1988. № Páginas: 8-11. ISSN 0214-2635.
- IBÁÑEZ GODOY, SJ., 2000. La enseñanza del baloncesto dentro del contexto educativo. *Motor Skills: Journal of Physical Activity and Sports Sciences*, no. 15, pp. 12 – 21. ISSN 1132-2462.
- MODRA, C., DOMOKOS, M. & PETRACOVSCI, S., 2021. The Use of Digital Technologies in the Physical Education Lesson: A Systematic Analysis of Scientific Literature. *Timisoara Physical Education and Rehabilitation Journal*, vol. 14, no. 26, pp. 33 – 46. Available from: <https://doi.org/10.2478/tperj-2021-0004>.
- OSORIO CASTILLO, EE, & CONTRERAS JAUREGUI, FA., 2022. Methodological model for teaching basketball in professional training in physical education. *GADE: Scientific Journal*, vol. 2, no. 4, pp. 166 – 190. Retrieved from: <https://revista.redgade.com/index.php/Gade/article/view/145>. [Viewed 2024-10-8].

ROBERTSON, J. & BEARMAN, M., 2022. *The utility of new technologies in the future of sport education*. Deakin University. Chapter. ISBN-13 9780367433604. Available from: <https://doi.org/10.4324/9781003002666-9>.

Acknowledgements and Funding

The research was conducted for the implementation of a thematic project on the topic “Development of educational sports cards for independent practice of basketball and positive health behavior” by the National Research Fund at Sofia University “St. Kliment Ohridski”, Department of Sports with Contract No. 80-10-11 dated 29.03.2024.

REFERENCE

- BOEVA, S., 2023. Otnosno kluchovite kompetentnosti v uchebno-vaspitatelnia process po fizichesko vaspitanie I sport. *Pedagogika-Pedagogy*, vol. 95, no. 4s. ISSN 1314-8540 [In Bulgarian]. Available from: <https://doi.org/10.53656/ped2023-4s.07>.
- MES, 2023. Curricula for physical education and sports (general education). Approved by Order No. RD09-2242/ 05.09.2023 of the Minister of Education and Science. The attached curricula come into force from the 2023-2024 academic year. (published 07.09.2023).
- NEMINSKA, P., 2015. Metodi na interdisciplinarno obuchenie. *Bulgarско списание за образование*, no. 2. [In Bulgarian] Available from: <https://www.elbook.eu/coment.php?bid=23>. [Viewed 2024-10-8].
- GARGANTA, J., 1997. Para un teoría de los juegos deportivos colectivos. EN GRAÇA, A. Y OLIVEIRA, J.: *La enseñanza de los juegos deportivos*, pp. 9 – 24. Barcelona: Paidotribo. ISBN 84-8019-299-2.
- GIMÉNEZ, F.J.& SÁENZ-LÓPEZ, P., 2002. Posibilidades metodológicas en la enseñanza del baloncesto. *Revista Clínica*. Nº 58 año XV. Editorial: A.E.E.B. Madrid; Depósito legal: M-26999-1988. Nº Páginas: 8 – 11. ISSN 0214-2635.
- IBÁÑEZ GODOY, SJ., 2000. La enseñanza del baloncesto dentro del contexto educativo. *Motor Skills: Journal of Physical Activity and Sports Sciences*, no. 15, pp. 12 – 21. ISSN 1132-2462.
- MODRA, C., DOMOKOS, M. & PETRACOVSKI, S., 2021. The Use of Digital Technologies in the Physical Education Lesson: A Systematic Analysis of Scientific Literature. *Timisoara Physical Education and Rehabilitation Journal*, vol.14, no. 26, pp. 33 – 46. Available from: <https://doi.org/10.2478/tperj-2021-0004>.
- OSORIO CASTILLO, EE, & CONTRERAS JAUREGUI, FA., 2022. Methodological model for teaching basketball in professional train-

ing in physical education. *GADE: Scientific Journal*, vol. 2, no. 4, pp. 166 – 190. Retrieved from: <https://revista.redgade.com/index.php/Gade/article/view/145>. [Viewed 2024-10-8].

ROBERTSON, J. & BEARMAN, M., 2022. *The utility of new technologies in the future of sport education*. Deakin University. Chapter. ISBN-13 9780367433604. Available from: <https://doi.org/10.4324/9781003002666-9>.

THEORETICAL MODEL FOR MULTIDISCIPLINARITY IN BASKETBALL TRAINING IN THE PROFESSIONAL PREPARATION OF PHYSICAL EDUCATION AND SPORTS

Abstract. This article examines the possibilities for developing a strategic methodology concerning the interrelationship between teaching and the use of innovative educational technologies in basketball training for students who are future physical education and sports teachers. An author's theoretical model for training in basketball teaching methodology is proposed as an example, which contributes to increasing students' competencies – digital and professional. The structure of the theoretical model for basketball training with students is determined by three elements: goals, methods, and educational content. Methodological literature on basketball and feedback survey results were analyzed to measure the satisfaction of students who participated in the training. It was found that in the training in “physical education and sports”, educational technologies are used mainly in terms of teaching methods, testing, and feedback between the teacher and the student. Students give excellent course assessments and are highly satisfied after the training.

Keywords: strategies; innovations; satisfaction; sports educators; students

✉ **Prof. Dr. Iren Peltekova**

ORCID iD: 0000 0003 0045 9578

WoS ResearcherID: ACL-2527-2022

Sofia University “St. Kliment Ohridski”

15, Tsar Osvoboditel Blvd.

1504 Sofia, Bulgaria

E-mail: peltekova@uni-sofia.bg